

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Modstandskampen 1940 - 45

5 · December 2005

Gestapofanger
Krigssejlere
Modstandsfolk

LANDSFORENINGEN
ERHVERVSHÆMMEDE
FRA FRIHEDSKAMPEN

HORSERØD
FRØSLEV
DACHAU
HANNOVER-STÖCKEN
NEUENGAMME
SACHSENHAUSEN
STUTTHOF
BUCHENWALD
THERESIENSTADT
RAVENSBRÜCK

Modstand - vist nytter det...

Modstandskampen 1940 - 45

Gestapofanger Krigssejlere Modstandsfolk

Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen

Formand: Alfred Andersen, Bregnevej 7, 5220 Odense SØ, tlf. 66 11 58 69.

Næstformand: Mogens Henrik Nielsen, Nystedvej 14, 4000 Roskilde, tlf. 46 75 77 13.

Sekretær: Kaj Christensen, Bernadotteparken 65, 4000 Roskilde, tlf. 38 19 68 06.

Kasserer: Birthe Fuglsang, Strandbakkevej 28, 8250 Egå, tlf. 86 22 40 46.

Elsebeth Amdrup Larsen, Rugmarken 61, 3060 Espergærde (indvalgt på landsmødet)

Modstandskampens Bladudvalg

Formand: Alfred Andersen, Bregnevej 7, 5220 Odense SØ, tlf. 66 11 58 69.

Udvalg: Claus Arboe-Rasmussen, Birgit K. Fischermann, Dagmar Mørk Jensen, Anni Mørk og Anne M Olsen.

Indlæg dækker ikke nødvendigvis foreningens eller redaktionens synspunkter.
(Eftertryk tilladt mod kildeangivelse)

Kammeraternes Hjælpefond

Selvejende institution, stiftet 1945

Forretningsudvalg:

Formand: Anna-Lise Clausen, Præstefælledvej 67, 2770 Kastrup. Tlf. 32 51 50 13

Næstformand: Mogens Dyre, Kærvej 14, 6400 Sønderborg. Tlf. 74 42 86 26

Sekretær: Aase Beck Eigenbroth, John F. Kennedys Plads 4, 9000 Aalborg. Tlf. 98 12 32 31.

Kasserer: Poul Brandt, Engbovej 104, 2610 Rødovre. Tlf. 36 41 33 24.

Giro: 1000 780

Vennekredsens Rekreattionsfond

Grundlaget for Rekreattionsfonden er: Salg af frimærker med overpris i 1985 til fordel for Frihedskampens Ofre samt Tipsmidler og andre Fonde i årenes løb. Fondens midler vil kunne søges af alle danske statsborgere, der er- eller vil kunne -anerkendes i henhold til lov om erstatning til besættelsestidens ofre-paragraf 1.a.

Ansøgningsskema vil blive fremsendt ved henvendelse til Kasserer Cornelius Olsen, Gammelgårds Alle 111, 2665 Vallensbæk Strand, tlf. 43 54 78 36

ABONNEMENT, BLADREGNSKAB OG ANNONCER

Anne M. Olsen
Ternevej 39
Snestrup
5210 Odense NV
Tlf. 66 16 56 30

REDAKTION

Claus Arboe-Rasmussen
Køjevænget 26
2791 Dragør
Tlf. 3253 12 31 Fax 3253 1531
Mail: arboe@clarpr.dk
Ans. Chefredaktør

Birgit Krasnik Fischermann
Gl. Vartov Vej 29, 2 tv
2900 Hellerup
Tlf. 39 62 83 55

TRYK

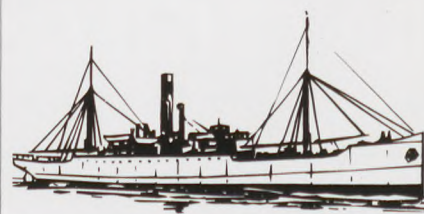
Fjerritslev Tryk A/S

TIL ABONNENTERNE

Næste udgave er planlagt til marts 2006. Deadline herfor er 15. februar.

PRIS

200,00 kr.
- enker 175,00 i 2005.

Modstandskampen 1940 - 45

Gestapofanger
Krigssejlere
Modstandsfolk

3. 2005

*Modstand -
vist nytter det...*

Modstandskampen 1940 - 45

Gestapofanger Krigssejlere Modstandsfolk

Organ for ERHVERVSHÆMMEDE
fra FRIHEDSKAMPEN 1940-45

Dachau-klubben
Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen
Landsforeningen af Gestapofanger fra Besættelsen
Gestapofangerne i Randers
Hannover-Stöcken-gruppen
Horserød-Foreningen
Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme
Sachsenhausen-foreningen
Stutthof-foreningen
Theresienstadt-foreningen
Krigssejlerne

Nr. 3

2005

11. årgang

Lederen

Den nye generation er på vej

Jeg slog i septemberudgaven af Modstandskampen til lyd for en øget brobygning henover generationerne, og kan nu allerede glæde mig over de mange initiativer, der er på vej. Således har Amicale Internationale KZ Neuengamme i flere af de nationale foreninger allerede et generationsskifte på vej. Læser man reportagen fra FIR-turen til Frøslev og Neuengamme kan man også se, at den helt unge generation inviteres med på disse ture for at de ved selvsyn kan bringe budskabet videre til deres egen generation. Det er en god ide.

DET MÅ IKKE GLEMMES

Det er et godt og positivt signal her i julemåneden, for "Glemmer du vor fortid har du ingen fremtid" som Sydøstjysk forening skriver i sin reportage om den bevægende tur til Berlin-området, hvor navne som Sachsenhausen, Ravensbrück, von Schaffenbergmonumentet, Belower Wald-dødsarchen etc. nok skal sætte tanker og minderne i gang. Det er forfærdelig historie, men den må ikke glemmes.

Kendetegnende er det også, at huske sig ordene fra den delegerede på Amicale

Internationals kongres, der udtaler, "at nu må den næste generation tage over og værne og videreføre de spor som den ældre generation har sat sig". I dette tilfælde er det målrettet mindet om Neuengammelejren, der nu fremstår som en moderne mindepark. Måske for moderne, så den tangerer kedelig, og ikke siger de unge noget, som et hold tyske skoleelever sagde efter besøget på museet. Tankevækkende, at vor historie kan gå hen og blive for kedelig.

EN ØJENÅBNER

Unge i dag vil have "øjenåbnere", store fotostater og anderledes "reklamemæssig" indblik i den frygtelige tid, der kendetegner kz-lejrene. De er vokset op i en tidsalder med farvefjernsyn, MP3 afspillere, Internet og mobiltelefon, og ved hvor hurtigt budskaberne kommer frem. De vil have lov til at associere sig med de 500 fanger, der blev stuvet sammen i en lille barak og lå 2-3 i hver køje i tre etagers højde. De vil have historien ind gennem fingerspidserne og ikke kun gennem øjnene. Man skal kort sagt kunne føle på historien for at forstå dens grusomhed.

Tankevækkende for den generation, der er i gang med at overdrage historien til den nye generation. Tankevækkende for en redaktør af bladet Modstandskampen, der meget gerne ser unge og yngre synspunkter komme til orde i dette blad. Jeg vil derfor i denne glade juletid efterlyse unge menneskers forhold til deres historie, og hvordan de selv kan være med til at give budskabet videre.

Vi er på banen igen til marts 2006.

Tak for den store opbakning bag bladet Modstandskampen og for de mange indlæg. Det er en luksus for en redaktør at skulle vælge mellem artiklerne. Bliv ved med det.

En rigtig glædelig jul og et godt nytår til læserne

Claus Arboe-Rasmussen

Glemmer du din fortid har du ingen fremtid

Af Vera Winther

Lørdag den 10. september startede Sammenslutningen af Erhvervshæmmede fra Frihedskampens Sydøstjyske afdeling i Fredericia en 5-dages tur til Berlin. Undervejs blev der samlet medlemmer op flere steder i Jylland, og i Christiansfeld stod Kaj og Bodil med krans og buketter og ikke at forglemme rundstykker til formiddagskaffen. På vej til hotel Waldhotel i Wandlitz fortalte Jeise, C.C. Nielsen og Børge Rørvang om deres ophold i lejre under krigen. Ufatteligt at nogen kunne overleve sådanne rædsler. Aage, vor chauffør fandt gode strækkebenpladser, hvor vi ikke alene fik kaffe, men også Else og Karens lækre kager.

Om søndagen kørte vi til Berlin, hvor en dygtig og sympatisk guide viste os rundt i byen, hvor der bl.a. bor mange mennesker fra forskellige lande. 10.000 fra Frankrig, 70.000 fra Tyrkiet og mange andre, deriblandt politiske og religiøse flygtninge. Det indre Berlin må have været et eldorado for arkitekter, for der er nytænkning, og det er ikke for en hr. og fru "hvem som helst" at bo der med grundpriser på 120.000 kr. pr. m². Der er en bydel for regeringen, én for kultur, teater, biblioteker osv. En for ambassader, og bydelen for de skandinaviske ambassader, der kaldes for "Ikea-reoler".

SCHAUFFENBERG

Efter krigen var der kun 20% tilbage af det skønne gamle slot Charlottenburg. Det er heldigvis bygget op i gammel stil med seks museer. Der er også stadig

mange bunkers i byen, der er svære at fjerne med de 3 meter tykke mure. Husk på, at der var mange modstandsgrupper i Tyskland, bl.a. en for fagforeninger, en for kirken, en for jøderne etc. Robert Jensen lagde en krans ved Gedenkstätte Deutscher Widerstand, hvor oberst van Schauffenberg og andre blev henrettet den 20. juli 1944. Vi så også Holocaust-museet med de 2700 uens sten, der symboliserer den totale uligeværdighed, der dengang herskede i Tyskland. Så kørte vi til Der alte Stadt Mauer, hvor vi fik en lækker frokost.

Mandag besøgte vi Ravensbrück, der var en lejr for kvinder og børn. 120.000 skønnes at have opholdt sig i lejren repræsenterende 40 nationer. Der var SS-kvinder i lejren, der var lige så bestialske og onde som deres mandlige kolleger. Her hørte vi om udryddelsesmetoder, som jeg ikke kan skrive om. I gården står en urne med sand fra kz-lejre i hele Tyskland. Ved foden af det store mindesmærke "Tragende", kvinden med barnet af billedhugger Will Lammert, er der en hellig sø. Her blev asken fra de kvinder, der blev brændt smidt i. Her lagde Dagmar Mørk Jensen blomster. Ved Nationernes mur (den tidligere lejrmur) lagde O.K. Jacobsen, Hedensted en krans.

Så kørte vi til Belower Wald Mindelunden for døds-marchen. Da vi kom til museet i smukt solskin havde tre søde damer til vor overraskelse dækket et langt bord i haven, hvor vi fik kaffe og kage. På Døds-marchen tvang SS-fangerne 33.000-35.000 fra Sachsenhausen og

Mindetavlen i Bendlerblock Berlin

15.000 fra Ravensbrück af sted. Kunne disse sølle, udsultede og sygdomsplagede, pjaltede fanger ikke gå de 40 km om dagen var der kort proces. I dag er der mærker i træerne, hvor de med gaffel, kniv eller sten skar bark for at få noget at leve af. Her lagde Viggo Stærmosen en krans. I Sachsenhausen uddannede man SS-ingeniører til at tegne og udvikle de mest effektive kz-lejre og bestemte, hvad der skulle ske i de 1200 øvrige lejre. Her blev eksperimenteret med gasarter og lavet medicinske forsøg med fangerne.

GLEMMER DU

På en måde kunne man ønske at glemme disse rædsler, men et gammelt ord siger. "Glemmer du din fortid, har du ingen fremtid". Ved mindesmærket i Sachsenhausen lagde Jeise og C.C. Nielsen en buket og en krans. Vi overnattede i Dersua og kørte om onsdagen til Slesvig, hvor vi spiste frokost. Senere på dagen var vi hjemme efter en streng, vemodig men god tur. Tak for den.

Gedenkstätte Plötzensee

Viggo Stærmosen lagde en krans ved Belower Wald

Hvordan husker vi rædslerne?

Af Dagmar Mørk Jensen

I disse år, hvor det af naturlige grunde svinder i rækkerne, er det dejligt at se, at man ét sted formår at holde gang i aktiviteterne. Ikke mindst fordi man har fået nye medlemmer, der er for unge til at være tidsvidner, men hvis interesse for Modstandskampen er levende.

Der var 33 deltagere med på SEF's sydøstjyske pilgrimstur til Berlinområdet. Her blev besøgt Ravensbrück og Sachsenhausen samt Stauffenberg museet og Belowmuseet for dødsmarschen i 1945. Ikke mindst de to sidste var helt ukendte for de nye medlemmer man havde med i år. Men måske var den største oplevelse for disse, at høre beretningerne fra to af de gamle, der for første gang fortalte om deres ophold. Den ene hørte til de forholdsvis få, der ikke blev hentet af Bernadotte, men måtte gennem et eventyrlig hjemtur, hvor han var på nippet til at ende i Japankrigen som amerikansk soldat, men slap hjem takket være det danske konsulat i Hamborg.

Den anden fortæller havde været den "klassiske" tur over Horserød-Frøslev-Neungamme-udekommandoen Dalum, og som klart havde overlevet på sin evne til at koncentrere sig om de humoristiske lysglimt undervejs. Skæbnen ville, at på samme tur var en der havde været på en lignende tur, men som af helbredsgrunde blev returneret til Neuengamme i netop det tog med kreaturvogne, som havde bragt den første til Dalum. Hans erindringer var koncentreret om de ganske få tilfælde, hvor han havde oplevet menneskelighed fra fangevogterne.

VI HUSKER RÆDSLERNE FORSKELLIGT

Det gav anledning til debat om, hvor forskelligt man kan opfatte ting (eller i hvert fald fortænge forskelligt) og hvordan hukommelsen kan spille puds med folk. Alt sammen var dog overbevisende eksempler på, hvordan hver fandt sin måde at overleve på. Det gjorde indtryk på de "unge". Desværre var der ikke helt unge med. Selvom der på kollegierne ofte lægges planer om pilgrimsture, så er det kun få, der bliver til noget, måske

fordi den danske stat ikke som den norske giver økonomisk tilskud til ungdomsrejser uanset, at der både i Sachsenhausen og Ravensbrück er mulighed for overnatning og specialbiblioteker. Men også de lidt ukendte steder er et besøg værd.

Efter at de omliggende kredse i Jylland har fundet det nødvendigt at stoppe aktiviteterne, har heldigvis flere fra Aarhus og Grindsted fundet vej til Sydøstjysk afdeling.

Beloewer Wald monumentet
Fotos H.J.Dahlhus.

Ved Danmarks muren i Ravensbrück. Fotos H.J.Dahlhus.

C.C. Nielsen lagde buket ved den norske mindeplade i Sachsenhaus. Fotos H.J.Dahlhus

FIR-tur med generationer

Af Mogens Henrik Nielsen, Roskilde

Årets tur med FIR gik til Frøslev og Neuengamme/Hamburg med start tirsdag den 13. september og hjemkomst fredag den 16. sep. Vi var 22 deltagere, den ældste tilmeldte var Villy Fuglsang, som desværre døde 96 år gammel et par uger før; men hans datter og svigersøn var med. Der var flere ældre med, en af dem, Hans Mortensen fra Helsingør, var 85 og den yngste, barnebarnet Louise, var 16.

Turen udgik fra Hørsholm og Bernadottegården i Roskilde. Første stop var ved Lillebæltsbroen, hvor vi samlede jyderne op, og derfra gik det direkte til Frøslev. Her blev der lagt en buket ved mindestenen for de deporterede, som ikke kom hjem:

De førtes bort under tvang
Fra Frøslevlejren 1944-1945
Og gav livet for Danmark

MHN har lagt en buket i Frøslev

FRØSLEVLEJREN

Et besøg i Frøslev er altid vemodigt og stærkt, hvad enten man står ved "Prebens sten" eller ved Gendarm-muren. Besøget på museet bliver man heller aldrig færdig med. Tavlerne med navnene på de deporterede, fotografierne af de lejre som de deporterede kom ned til, de illegale fotografier fra lejren, den svenske Røde Kors-bus, som bragte fangerne hjem fra lejrene eller de broderede duge,

som kvindelige fanger havde lavet, når de ikke vaskede tøj for deres mandlige kammerater.

Middag og overnatning på Hotel des Nordens ved Kruså overgangen. Vi var heldige med vejret. Solskin med en byge nu og da, men fint rejsevejr. Næde Neuengamme på anden-dagen ved 13-tiden og blev modtaget som gamle venner af museumsmedarbejder Michael Grill.

Tre tidligere Neuengammefanger ved Muselmanndmonumentet, Hans Mortensen, Jørgen Peter Jørgensen og Mogens Henrik Nielsen

Han havde lovet at vise os rundt i den genindviede lejr og det nye museum, han havde været med til at opbygge. I Neubau øst (længst væk fra landevejen) var der indrettet museum og et cafeteria, og her spiste vi vores medbragte mad, inden vi blev vist rundt. Michael Grill indledte rundturen i museet ved en model af lejren, hvor han fortalte om lejrens tilblivelse og opbygning og dens funktion som en del af Det tredje Riges byggeindustri. Det var en stor oplevelse at se udstillingens mange genstande i nye omgivelser, genstande vi kendte fra tidligere besøg. På dataskærme kunne man se og høre tidligere fanger fortælle om deres baggrund og om deres tid i lejren. Der var billeder og læsestof fra Neuengammes underlejre og fra lejrens historie. Som noget nyt kunne man gå ned i den lavloftede kælder under Neubau, hvor der i sin tid blev flettet camouflagenet om dagen og hvor der var beskyttelsesrum om natten. Når luftalarmen lød, skulle alle fanger i kælderen og her blev fangerne stuvet sammen, stående - ofte i timevis - indtil alarmen blev afblæst og man kunne gå tilbage til Blocken og måske få et par timers søvn.

BUKET VED DANMARKSSTENEN

Overnatning og middag på Hotel Sachsenwald i Bergedorf, hvor vi overnattede

to nætter. Næste morgen kørte vi igen til Neuengamme, og her begyndte dagen med at Louise og farfar lagde en buket på Danmarksstenen i overværelse af farmor og vi andre, hvorefter alle sang: Altid frejdig –

Ved muselmanden, mindesmærket for den ukendte kz-fange, blev turens tre tidligere Neuengammefanger fotograferet, inden vi gik over til gartneriet. Vi kom forbi mindesmærkerne for to hollandske og belgiske byer og deres indbyggere. Byerne blev brændt af som hævn for en aktion mod den tyske hær, hvorefter alle mændene fra 16 år og op-efter blev deporteret til forskellige tyske kz-lejre. Nogle blev bl.a. sendt til Ladelund syd for den danske grænse og herfra kom meget få tilbage.

Efter gartneriet tog vi tid til at se Dokumentenhaus med bl.a. dødebøgerne og fortegnelsen over alle de døde fanger og årsagen til deres død. Man tænker sit, når man ser en hel side, hvor dødsårsagen er enslydende for alle.

Den medbragte frokost blev indtaget i bussen, inden vi tog på en havnerundfart i Hamburg, som omfatter en af Europas største havne med værfter, som "Blom und Voss", hvor man bl.a. byggede U-både, her omkom mange polske fanger under det umenneskelige hårde arbejde. Vi kom forbi kæmpestore fragt-

Louise og farfar har lagt en buket i Neuengamme ved Danmarksstenen i overværelse af farmor.

skibe, men passerede også flere af de store virksomheder, som f.eks. Dessauer Ufer, hvor også danske kz-fanger udførte slavarbejde. Michael Grill stod for den del af turen og fortalte kyndigt om alle de ting, vi kom forbi.

Efter havnerundfarten var den sidste del af turen slut og om aftenen hyggede vi os sammen med god mad og drikke.

MØDE MED KARL OTTO MEYER

Næste morgen gik turen hjemad, vi kunne godt have brugt en dag mere, vi var lige blevet rystet så godt sammen. Stop i Christiansfeld ved Brødremenighedens hotel, hvor vi over en frokost skulle møde sydslesvigernes førstemand gennem mange år, Karl Otto Meyer, som havde lovet at fortælle om sit moralske

dilemma med at være dansk i hjertet og tysk statsborger på samme tid. Karl Otto Meyer fortalte meget levende om sin tid som dansksindet sydslesviger, der ikke ville svigte sin hjemstavns, men var nødt til at gå med i en krig, der slet ikke var hans og hvordan presset til sidst blev for stort – han kunne ikke mere fortsætte som tysk soldat, syntes han – et pres så stort, at han en sen aften før jul i 1944 gik over den danske grænse, opsøgte noget familie i Danmark, som satte ham i kontakt med modstandsbevægelsen og modstandsarbejde.

Det var en god afslutning på en god tur, som var forløbet uden uheld af nogen slags, så vi kunne skilles med ønsket om at ses en anden gang.

FIRs repræsentantskabsmøde d. 19. november 2005

Følgende blev valgt til bestyrelsen:

Anton Nielsen, formand
(Horserød-Stutthof Foreningen)
Møllevej 17
3650 Ølstykke.
Tlf. 4717 9069.
e-mail: anton.nielsen@mail.tele.dk

Bodil Enoch, kasserer
(Horserød-Stutthof Foreningen)
Brøndbyøster Torv 51,
2605 Brøndby.
Tlf. 3675 4594.

Dagmar Mørk Jensen, sekretær.
(Udvalget for tidligere fanger og
modstandsfolk i Danmark)
Damms Teglgaard 20
6200, Aabenraa.
Tlf. 7462 7114
e-mail: dmj@oncable.dk

Frode Greve Rasmussen,
bestyrelsesmedlem
(Gestapofangerne, Randers)
Lyngdalsvej 18
8500 Grenå
Tlf. 8630 9076.

Sven Wrønding, bestyrelsesmedlem
(AMPA)
Sundparken 11, 3. th.
2300 København S.
Tlf. 3257 1983.

Bestyrelsessuppleanter:

Karen Andersen
(Gestaopofangerne, Randers)
Gadevænget 1
8900 Randers.
Tlf. 8643 8586.

Aage Staffe
(BOPA)
Præstemarksvej 9
4040 Jyllinge.
Tlf. 4673 1724.

Revisorer:

Else Drejer
(Horserød-Stutthof Foreningen)
Opnæsgård 41
7970 Hørsholm.
Tlf. 4557 1558

Anne Marie Dester
(Horserød Stutthof Foreningen)
Ängelholmogatan 86 B
26431 Klippan
Sverige.
Tlf. 0046 – 4357 1136.

Gestapofangerne fyldte

Helge Hansen med sit ridderkors og Inge Genefke. Fotos Lis Nilsson.

Afdøde Solveig Skøtt blev hyllet for sit store arbejde med at stifte foreningen.

Af Jørn Jensen

Den 28. november 1945 blev Foreningen af Gestapofanger fra Besættelsen stiftet af gamle Frøslevfanger, bl.a. Solveig Skøtt. Vi er den ældste og snart den eneste der er tilbage, men vi har medlemmer fra næsten alle foreninger. Dachau, Frihedskampens Veteraner, Hannover Stöcken, Horserød, Neuengamme, Krigssejlerne samt Theresienstadt m.v.

ÆRESGÆSTER

Vi var knapt 40 til festen, som foregik på restaurant Bellehøj. Vi havde et par æresgæster, nemlig Inge Genefke og hendes mand, professor Bent Sørensen. Anne Lise Clausen, Kammeraternes Hjælpesfond, måtte på grund af sygdom sige nej tak. Fra jubilæumsfesten blev der sendt en varm hilsen til Anne Lise med ønsket om god bedring.

Det blev på mange måder en flot fest. Helge Hansen kom direkte fra HM Dronningen med sit flotte og meget fortjente ridderkors. Et stort tillykke fra foreningen. Formand Jørn Jensen genfortalte lidt om vor forening og især om Solveig, der desværre døde den 13. marts. Denne forening var næsten hele hendes liv. Hun hjalp med alt, bl.a. ansøgninger om erstatning, de såkaldte tyskerpenge.

ALLE FIK ERSTATNING

Vi var 19 i vor forening, der ikke havde fået erstatning, men vi henvendte os til Per Kaalund og var til et møde på Christiansborg med alle navnene. Per Kaalund fik fat i Per Stig Møller, som gennem ambassaden klarede det problem, og alle 19 fik tretten dage senere deres penge.

Inge Genefke holdt en meget flot og varm tale med et dejligt digt af Nordahl Grieg. Hun takkede for dejligt samarbejde med foreningen og overrakte Helge Hansen og Jørn Jensen sin nye bog. "Portræt af en ildsjæl", Thomas Larsen. Jeg kan varmt anbefale alle gamle modstandsfolk at læse denne spændende bog. Efter en flot og dejlig dag med fin mad og drikke, sang og musik af kapelmester Jørgen Riis Paulsen, kunne en meget glad formand tage alle i hænderne og synge: Sku gammelt venskab rejn forgå".

Det var så de 60 år.

60 år

Formand Jørn Jensen

Salle Fischermann, foreningens kasserer

Professor Bent Sørensen, Lillian Josephsen og Jørn Jensen

Paul og Ragna Brandt

Bestyrelsesmedlem Flemming Rasmussen havde lavet en flot sang om Vestre Fængsel og Frøslev.

De nye generationer tager over

Af Ernst Nielsen, vicepræsident AIN

Amicale Internationale KZ Neuengamme (AIN) holdt sin to års kongres i Hamborg og Neuengamme den 16-20 november med deltagere fra Belgien, Danmark, Holland, Italien, Polen, Slovenien, Tyskland og Ungarn. Fra dansk side deltog Helle Sørensen og Ernst Nielsen. Kongressen var speciel, fordi det var den første efter det store arbejde med nyindretning af mindstedet, færdiggørelse af lejrområdet, etablering af de nye permanente udstillinger og opbygning af studiecentret.

Arbeitsgemeinschaft Neuengamme, der er den nationale tyske organisation, var retog på udmærket måde de praktiske arrangementer. På dagsordenen drøftede og vurderede man de store foranstaltninger i maj 2005, der var præget af at de alene var gennemført af Hamborg Senat og ikke som tidligere i samarbejde med AIN. Der blev bla. kritiseret, at Senatet ud over at have betalt opholdsudgifter for tidligere fanger ikke havde tilbudt det samme for efterladte pårørende. Flere, bla. de danske, fandt dog at det var en stor gestus at Hamborg havde betalt tre døgn's hoteludgifter for over 900 tidligere fanger.

Kongresdeltagere på vej over appelpladsen sætter dens størrelse i perspektiv. Foto.E.N.

Det storslåede og smukke arrangement den 3. maj med over 2000 personer i Klinkewerk blev dog kritiseret fordi der var for lidt mad og drikkevarer. Tyskerne

påpegede dog, at disse arrangementer var de største nogensinde gennemført af Hamborg Senat, så der var mindre skønhedspletter. Der var i øvrigt stor tilfredshed med at talernes manuskripter var oversat til flere nationalsprog. Alle tidligere fanger, der havde vist interesse for højtidelighederne 3. og 4. maj, vil her i december få tilsendt en videofilm fra begivenhederne som gave fra Hamborgs Senat. Herefter gjorde man en AIN status over den positive afslutning på flere årtiers indsats og kampe med en første vurdering af det endelige resultat af den store fornyelse og færdiggørelse.

KØRESTOLSSTIER

Det blev kritiseret, at de udvendige anlæg ikke på terrænbelægningerne gav mulighed for kørestolskørsel, selvom der var både udvendige og indvendige elevatorer fra terræn til begge store stenbygninger (blok 1-4 og 21-24). De næste to dage kunne man dog konstatere, at man var i fuld gang med at etablere flise-stier beregnet til kørestole. Den nye stiliserede indgangsbygning er dog fejlkonstrueret til det barske og fugtige Neuengammeklima, så den bliver bygget om. Vi så også, at man i blokkene 7-8

De frilagte fundamenter fra vaske- og latrinarealet giver et rystende indtryk af, hvor små disse rum var med 500 fanger i hver blok.

havde frilagt fundamentet for vaske- og latrinrum, hvilket visuelt gav et rystende indtryk af, hvor små disse rum var, når de skulle betjene over 500 fanger i hver blok.

Det blev også kritiseret, at en rekonstruktion af fangelejrens oprindelige store hegn med originale betonstolper var placeret afsides ved det eksisterende store murede SS-vagttårn i stedet på et synligt sted ved indgangen til lejren. Dr. Detlef Garbe, leder af KZ Gedenkstätte Neuengamme fortalte, at man forventer at fjerne det sidste fremmedlegeme-Ungdomsfængslet, i 2006. I stedet skal der rekonstrueres tipvognskinnelanlæg og dele af lergruberne ved Klinkerwerk.

Dernæst tog man i dagsordenen fat på en vurdering af den ny store udstilling i stenhus II (blok 21-24). Udover de detalfejl, som bl.a. de danske deltager, påpegede, mente mange kongresdeltagere, at udstillingen, udstyret og konceptet var arkitektonisk fornemt og systematisk gennemført, men også meget klinisk og sterilt. Der mangler store fotostater fra den tidligere udstilling, som fanger de besøgendes øjne og giver indtryk af appelpads med træbarakker og tusindvis af fanger opstillet, indendørs foto fra de overfyldte barakker og "Häftlinge" i arbejde ved Dove Elbe. Udstillingen er klart beregnet til at være studieudstilling for besøgende, der har meget lang tid til rådighed, men mangler "øjenåbnere" for korttidsbesøgende.

Dr. Garbe gennemgik de nye musser for kongresdeltagere fra Frankrig, Tyskland, Italien, Belgien, Holland og Ungarn.

BYG EN BARAK PÅ OMRÅDET

Der mangler således en opbygning af en barak, så man kan få indtryk af forholdene i de lavloftede rum med køjeopbygning i tre etager med 2-3 fanger i hver køje og indtryk af et rum, hvor der blev stuvet 400-500 personer sammen. De danske deltagere interviewede et par elever fra en skoleklasse, der lige havde set udstillingen. De syntes den var kedelig. Den havde ikke sagt dem noget. Dr.

Garbe oplyste om kommende initiativer at man rådede over bygningsdele til forskellige barakker fra udekommandoer, så man måske i Walther-Werk kunne opbygge interiører.

AINs opgaver for fremtiden

En fransk delegeret og repræsentant for 3. generation sagde: Nu har de tidligere fanger udfyldt deres opgaver, idet de har overlevet, og de har ved mange års indsats fået gennemført denne store fornyelse af mindestedet. "Nu må næste generation påtages os ansvaret for at det bliver vedligeholdt i rette ånd og udviklet og anvendt efter hensigten".

AIN har indtil nu haft sin indflydelse og styrke i de tidligere fangers autoritet. Skal den næste generations meninger og råd have vægt overfor myndighederne i Hamborg og i andre lande er der fortsat et væsentligt behov for videreførelse både af de nationale foreninger og det fælles AIN. Der var derfor enighed i visse nationale foreninger i at videreføre disse med yngre generationer, og at man ikke i øjeblikket ændrer statutterne, men indgår i en harmonisk udvikling, hvor man i takt med den naturlige reduktion i antallet af tidligere fanger lader nye generationer tage over. Situationen med yngre generationer er nu en realitet i Belgien, Danmark, Frankrig, Holland og Tyskland og på vej i Polen. AIN vil i samarbejde med KZ Gedankstätte Neuengamme arrangere en mindehøjtidelighed på stedet 4. maj 2006.

Fra højre Ernst Nielsen, Frits Bringmann (ærespræsident) og fru Alice.

Donationer og navngivning af lejligheder på Bernadotttegården.

Til minde om Jes og Eyvind

Af Mogens Henrik Nielsen, Roskilde

På Bernadotttegården i Roskilde kan man igen glæde sig over, at nogen ønsker at sætte et minde over en afdød kammerat fra en modstandsgruppe, hvis medlemmer deltog i kampen for Danmarks frihed. Den 10. september afslørede Elisabeth Jepsen en mindetavle for sin mand, Jes Jepsen, og for C.B.-Gruppen i Ribe.

C.B.-Gruppen blev etableret tidligt i 1943 af Niels Aage Skov, der var kommet til Ribe for at danne en modstandsgruppe af unge C.B.-betjente. Jes indgik i gruppen som den yngste. Der blev undervist i våbenbrug og sprængstof, hvorefter de første sabotager kunne begynde. Den 1. juni 1944 blev gruppen arresteret af en Gestapoenhed og ført til Hotel Phønix i Esbjerg og derfra via Staldgården i Kolding til Vestre fængsel. Efter forhør med mishandling og tortur blev flere af gruppens medlemmer ført til Frøslev og senere til Neuengamme, hvor to af kammeraterne døde.

TORTUR I SHELLHUSET

Torturen i Shellhuset gav Jes ulægelige sår, som han måtte bære resten af livet. Det var derfor Jes' indtrængende ønske med en mindeplade at sætte et varigt minde for kammeraterne i C.B.-Gruppen.

Efter afsløringen overrakte Elisabeth Jepsen en check til formanden for beboerfonden, som takkede for beløbet, som vil blive brugt til at glæde beboerne med. Emmy Reitoft takkede på Bernadotte-gårdens vegne og bød de mange gæster og beboere på et glas vin og et stykke kransekage.

To uger senere, den 25. september, havde vi igen en lille højtidelighed i forbindelse med donation og navngivning af en bolig. Denne gang var det formanden for Hannover-Stöcken gruppen, Peter Møller Madsen (fangenummer 54.577), beboer på Bernadotttegården, som ønskede at sætte et minde dels over sin gode ven, Eyvind Lunddorf Dengsø (fangenummer 50.479), som døde i Neuengamme og dels for de kammerater, der døde i Hannover-Stöcken, hvor Peter selv opholdt sig.

KZ-lejren i Hannover-Stöcken var en udekommendo under Neuengamme og blev oprettet i 1942 for at skaffe arbejdskraft til en akkumulatorfabrik. Hertil kom Peter Møller Madsen i oktober 1944 sammen med 39 andre danskere.

ANGREBET AF BLYFORGIFTNING

Danskernes arbejde kom til at bestå i at fylde en blymasse i akkumulatorer. De tyske civilarbejdere fik handsker til beskyttelse af huden og ansigtsmasker for at undgå de giftige dampe fra den varme blymasse, de fik også mælk – fangerne fik ingen af delene. Ingen undgik derfor i større eller mindre grad at

Peter Møller Madsen med sønnen Torben og svigerdatteren Birgit

Peter Møller Madsen med fangekammeraten fra Hannover-Stöcken, Erik Tanne

Elisabeth Jepsen afslører sammen med søn og datter mindeplade og mindeskrift for sin mand Jes Jepsen og C.B-gruppen i Ribe. Foto Emmy Reitoft

blive angrebet af blyforgiftning, som derfor var den største dødsårsag. Den 30.3.1945 blev alle danske fanger hentet hjem med de svenske Røde Kors busser. På dette tidspunkt var Peters gode ven og kammerat, Ejvind Lunddorf Dengsø, allerede død i Neuengamme.

Ejvind og Peter havde været venner i flere år, og det var helt naturligt, at venskabet fortsatte i det illegale arbejde, som stoppede, da begge blev arresteret af Gestapo 7. februar 1944. De blev ført til Aarhus og efter forhør sendt videre til Horserødlejren. I august videre med skib fra Helsingør via Flensborg til den nyopførte Frøslevlejr. Ejvind kom med den første transport fra Frøslev til Neuengamme den 15. september og hermed skiltes de to venner.

Efter få dage kom Ejvind sammen med 39 andre danskere på udekommendo til Husum, hvor de skulle grave pansergrave i den slesvigske marsk. Det var et hårdt og umenneskeligt arbejde og medførte, at han snart blev sendt tilbage til Neuengamme med en såkaldt "sygetransport" og her døde han den 17. marts 1945.

TIL MINDE OM EJVIND LUNDDORF DENGESØ

Peter Møller Madsen har på denne måde ønsket at mindes sin gode ven og kammerat Ejvind Lunddorf Dengsø og de kammerater, som døde i Hannover-Stöcken lejren.

Efter afsløringen af mindepladen, der er anbragt uden for Peter Møller Madsen dør, og overrækkelse af gavechecken til beboerfonden sang de mange deltagere, familie, venner og beboere: En lærke letted', hvorefter Emmy Reitoft på Bernadottegården vegne takkede de mange deltagere og bød dem som afslutning på dagen på et dejligt kaffebord.

BØGER

Af Claus Arboe-Rasmussen

EN KRIGER

Niels Barfod har skrevet bogen "En kriger", et portræt af Ole Lippmann udsendt af Gyldendal. Pris 375 kr. I bogen beskrives Ole Lippmanns opvækst i en jødisk-kristen familie og hans senere indsats under besættelsen. I 1944 flygter han til Sverige for at komme til SOE i London. Her uddannes han som Special Operation Service chef i Danmark. Han er med til at arrangere bombningen af Shellhuset den 21 marts 1945 og blokeringen af Langebro i København. Sidstnævnte opgave var pålagt modstandsgruppen BOPA. Bogen giver også en fyldig indsigt i Ole Lippmanns liv og karriere efter krigen. Han døde i 2002.

FIRMAETS STØRSTE BEDRIFT

Peer Henrik Hansen har for forlaget Høst & Søn skrevet bogen "Firmaets største bedrift. Den hemmelige krig mod de danske kommunister. Pris 398. Bogen skildrer danske politikere, Forsvarets Efterretningstjeneste og CIA's støtte til en privat dansk efterretningsorganisations hemmelige krig mod Sovjetunionens danske støtter. Midt i 70'erne blev det afsløret, at DKPs næstformand Alfred Jensen, medlem af Folketinget, var blevet aflyttet af en privat efterretningsorganisation. Det var de tidligere danske modstandsfolk Arne Sejr og Niels Frommelt, der havde etableret det såkaldte Firma.

ADOLF HITLER

Sebastian Haffners bog "Adolf Hitler - et politiske portræt" er udsendt på forlaget Høst & Søn. Bogen fortæller om Hitlers familie og opvæksten fra mislykket østrigsk kunstmaler til tysk kansler og verdenshersker. Den tyske journalist Haffner skriver om, hvorledes Hitler tidligt i krigen opgav at vinde en militær sejr men valgte at fortsætte kampen som dække over planen om at udrydde det jødiske folk. Pris 249 kr.

DØDENS HAV

Tidligere i 2005 udkom bogen "Dødens Hav" skrevet af Claes-Göran Wetterholm. Bogen skildrer den tredje riges sammenbrud i efteråret 1944 og det voldsomme flygtningepres det afstedkom. De mange overfyldte flygtningefartøjer i Østersøen blev rene dødsfælder. Ombord på skibene Goya, Wilkmlm Gustloef, General von Steuben og Cap Arcona udspillede der sig nogle af historiens største tragedier til søs. Pris 349 kr.

Den symbolske tur til Sverige

af Helle Vibeke Sørensen, formand

Foreningens oktoberarrangement gik symbolsk til Sverige, landet der i 1945 tog imod de mange, der kom hjem fra KZ lejrene i Tyskland, og nu 60 år senere for at markere, at der vil komme et generationsskifte i bestyrelsen pr 1.12.05.

Formand Helge Hansen og Lis Heisselberg havde arrangeret en 3 dages tur til Sverige. Der var 38 personer med i arrangementet, på vej til Helsingør blev der serveret kaffe, rundstykker og en gl. dansk i bussen. Humøret var højt og forventningerne store. Vejret var det fineste, man kunne ønske sig i oktober. I løbet af dagen gik det op for os, at vi havde en fødselar i bussen, Doris Christofferen blev 85 år og hun gav en gammel dansk til alle, og vi kvitterede med fødselsdags-sangen og hurra.

FILMEN LANDEVEJSKROEN

Vi blev indkvarteret på GÆSTGIVERGÅRDEN SPÅNGEN i Ljungbyhed midt i Söderåsens Nationalpark. Stedet har i 40-erne dannet ramme for filmen "Landevejskroen" med Edvard Persson. Filmen gik i øvrigt i biografen ved Vesterport i flere år under besættelsen. For hvis den blev taget af plakaten, skulle der vises en tysk film og det ville biografdirektøren ikke. Melodierne fra filmen er siden spillet jævnlgt og er meget godt kendt af mange.

Efter morgenmaden på 2. dagen kørte vi tur på Söderåsen gennem skov og krat og endte på et højdepunkt KOPPARHATTEN, der hæver sig 164 meter op og gav os et udsyn over en 100 meter dyb og 7 km lang klippekløft med skov. Efter dette skulle vi have frokost i udkanten af skoven på restaurant og klokken 19.00 samledes vi igen til den sidste kammeratskabsaften i foreningens gamle regi.

Aftenens gæst var Hans-Jørgen Sejrbo, som vi skulle besøge på hjemturen.

Der var sørget for sange, aftenens gæst holdt tale og takkede for indbydelsen og formand Helge Hansen holdt sin sidste tale som formand for Neuengammeforeningen, (forkortet af red.)

FLYVETUR I VETERANFLYET

Jeg kan nu se frem til at kunne sige: - det er ikke mig - det er min kollega. Jeg husker bla. turene. I 1996 var vi til Flystævne på Stauning Flyveplads i Jylland, og der fik Søs og jeg en flyvetur med veteranflyet KZ 2 LÆRKEN, det var flyet, som Grev Folke Bernadotte benyttede, da han fløj til møde med reichsführer Heinrich Himmler. Det møde, der bevirkede, at tyskerne for en tid stoppede henrettelserne, fordi de ønskede at føre forsyninger gennem Sverige til Norge.

På samme tur besøgte vi Mønsted Kalk-

Gästgivergården Spången i Ljungbyhed.

Helle Vibeke Sørensen, Helge Hansen og revisor Jørgen Madsen i Spängen.

grube, hvor violin-troldmanden Ancher Buck spillede gratis for os, fordi hans onkel havde været i KZ Neuengamme, det var en ganske særlig oplevelse for os.

Foreningens 40 års fødselsdag i maj 2002 holdt vi på Pejsegården i Brædstrup, og vi var også på Hvidsten Kro, hvor vi lagde en krans ved Mindestenen for Hvidstens Gruppen; på vej tilbage til hotellet lagde vi en krans på det sted, hvor Kaj Munk blev myrdet den 4. januar 1944.

PILGRIMSTURENE

Pilgrimsturene er jo et særligt kapitel. Bla. til det meget smukke mindesmærke i Schwerin over dødsmarchen. I 2003 havde vi den første indvielse af den restaurerede Neuengammelejre og i dette år 2005 blev 60-året for befrielsen markeret ved en stor international højtidelighed, hvor Neuengammelejren blev endeligt overdraget til museet i Neuengamme.

Der var samtidig en stor mindehøjtidelighed ved Lübecker Bugten i mindet om de mere end 7000 fanger, der druknede, da engelske fly bombede skibene Cap Arcona – Thielbeck og Deutschland, englænderne troede, at der var tale om tyske troppetransporter – vi danske og norske fanger undgik disse skibe og dermed døden – fordi Bernadotte og Jyllandskorpset med de Hvide Busser hentede os ud fra Helvedes Forgård, Neuengammelejren, i sidste øjeblik. Jeg husker også MINDETUREN FOR 50

året i 1995. En tur det tog Søs og mig næsten et år at planlægge. Vi ville gentage hjemrejsen fra Neuengammelejren den 20. april 1945 med de samme fanger - i de samme busser – forlod det samme sted på Neuengammelejrens Appelplads og det samme tidspunkt som 50 år tidligere.

Det var en meget stærk begivenhed for os gamle KZ fanger. I 1945 græd og lo vi på samme tid, det gjorde vi også 50 år senere, jeg tror ikke at der var et øje tørt.

FOLKE BERNADOTTES FLY OG TALEN FOR DRONNING INGRID

Et af højdepunkterne på Mindeturen var, da vi på Bergedorf Flyveplads tog imod det originale Folke Bernadotte fly, som bragte Folke Bernadottes søn Grev Bertil Bernadotte og Overlæge Christian Kock frem til højtideligheden i Neuengamme.

Et andet højdepunkt var, da vi blev modtaget af Fyrst Bismarck på Friederichs Ruhe Slot og hvor hans søn serverede champagne for os.

Jeg husker også den smukke højtidelighed i Helligåndskirken i København, hvor jeg tog imod HM Dronning Ingrid, og jeg ledsagede Dronningen ind i kirken. På hele mindeturen havde jeg 22 taler, men den tale jeg skulle holde i en fyldt kirke med Dronning Ingrid i spidsen, den var jeg nervøs for.

Jeg sagde bl.a.

Vi nu gamle KZ fanger har utallige dejlige minder om Kong Frederik og Dronning Ingrid, vi var stolte, når vort kongepar så smukt repræsenterede vort land, ude i den store verden.

Vi er samlet for at mindes vore døde kammerater, mange blev dernede og mange er siden bukket under for de uoprettelige skader, vi pådrog os dengang.

Vi vil ikke sørge over dem, vi skal være stolte over dem, for de var med til at det danske folk i dag kan leve i et frit og selvstændigt Danmark med vort eget kongehus.

Æret været deres minde

Efter Højtideligheden ledsagede jeg Dronningen ud af kirken, men på vejen ud var jeg bange for at Dronningen skulle falde. Jeg sagde derfor: "Tillader Deres Majestæt" og så tog jeg Dronningen under armen hele vejen ud til Flammen, hvor Dronningen sagde: Tak unge mand og tak for en smuk tale.

Jeg var glad, da jeg havde overstået den tale – men en anden tale, jeg måtte holde i Hvidovre Kirke gjorde mig meget ondt, det var da Søs Lærche havde forladt os. Jeg sagde dengang, at Søs vil altid være i vor erindring, og det ved jeg, at hun er hos mange af os.

TAK TIL HELGE HANSEN

Hanne Bahnsen rejste sig og holdt en tale for Helge med tak for de mange års formandskab i foreningen.

Kære Helge

Så gav du os atter en dejlig tur, Som var den bedste 3 dages kur, Vi fik i selskab med gode venner, Og det smittende humør, vi alle kender, En værdig afslutning du ihærdig har tillægt, Så en stor tak fra os alle – er hermed sagt.

(Jytte Gajhede.)

Jeg kunne ikke holde min e

Af Karl Dester (tidl. Grue)
Stutthof D 25674

Jeg går ind i stuen og ser mig omkring. Mærkeligt at være hjemme igen efter KZ-lejrens helvede. Men hvor er alting dog blevet småt. Rummene er små, møblerne er små og der er underligt lavt til loftet. Jeg sætter mig i en stol i hjørnet. Tankerne tumler rundt i hovedet. Hjemme igen. Mærkværdigt. Nu er der atter noget, der hedder fremtid.

Jeg var nu toogtyve og et halvt år. Da jeg blev arresteret var jeg nitten. Derefter ni måneder i Horserød og atten i Stutthof. Siden hos russerne, vore befriere, indtil krigen sluttede. Inden jeg kom hjem var der gået to og et halvt år. Men nu skulle endelig alt blive som det var før. Troede jeg. Men selv om alt i det ydre var uforandret, var jeg det ikke. Det fandt jeg ud af efterhånden. En af de første ting var min reaktion når nogen uventet talte til mig. Var det en stemme jeg ikke kendte, svarede jeg uvilkårligt på tysk. Naturligvis. I Stutthof kendte jeg alle danske stemmer, så var det en fremmed stemme måtte jeg svare på tysk. Det gik dog hurtigt over.

Betydeligt langsommere gik det at genvinde kræfterne. Og nu må jeg indskyde, at jeg overhovedet ikke var klar over, at

Tegningen er udført af maleren Nythrop, der var en af de første der døde i Stutthof.

Da vi kom til godsbanegården den 4. juni 1945. Karl ses som nr. 3 fra højre.

det her var et problem. Jeg var hjemme igen, og så var alt jo som før? Men en dag skulle jeg bære mors gulvtæppe fra fjerde sal ned i gården for at banke det. Det gale var bare, at jeg dårligt kunne løfte det, og nede i gården var det mig umuligt at få det op at hænge over tørrestativet. Med det resultat, at krogene på stativet rev et stort hul i tæppet. Det var mor ikke glad for.

Jeg forstod ikke, at det var mine kræfter, der svigtede, men troede fuldt og fast at gukvtæppet måtte være ualmindelig tungt. Men da jeg nogle dage senere var på "Bakken" sammen med et par gamle kammerater fra "før i tiden" skulle jeg blive belært om noget andet. Vi var en tur i luftgyngerne, hvor man som bekendt med strakte arme skal holde fast i nogle lodrette stænger mens "båden" gynger. Men jeg var nær faldet ud. Jeg kunne ikke holde min egen vægt i strakte arme. Da var jeg faktisk virkelig bange. Og lykkelig da gyngen endelig standse. En "fredelig" tur i karrusellen bag efter gik ikke bedre. Her måtte jeg også klamre mig fast for at modvirke centrifugalkraften.

OPLEVELSER I SPORVOGNEN

Det hedder sig, at man lærer af erfaringerne. Jeg havde åbenbart ikke lært noget, for få dage efter løb jeg efter en spor-

vogn, der allerede var i gang. Jeg fik også fat i stangen ved indstigningen, men så var det slut. Jeg kunne umuligt hoppe op på trinet og løb som en gal ved siden af sporvognen uden at turde slippe, indtil en opmærksom konduktør fik vognen stoppet. Han sagde ikke noget, men jeg kan endnu i dag huske det blik han sendte mig.

I denne periode spillede også min hukommelse mig det ene puds efter det andet. Fra en sporvogns bagperron opdagede jeg Walther (en Stutthofkammerat) siddende inde i vognen. Jeg satte mig glad ved siden af ham og begyndte at snakke, men manden som jeg troede var Walther stirrede uforstående på mig. Alligevel fortsatte jeg, så sikker var jeg på, at han virkelig var Walther. Til sidst fik manden endelig overbevist mig om, at jeg tog fejl, selvom jeg stadig ikke kunne forstå det. En anden dag, ligeledes i en sporvogn, tog jeg fejl af en person, som jeg antog for at være en anden end han var. Denne gang viste det sig at være en urmager, jeg havde været inde hos dagen i forvejen.

Mine humørudsving var udenfor kontrol. I den forbindelse mindes jeg to biobesøg i sommeren 1945. Første gang så jeg nogle gamle Chaplinfilm. Her grinede jeg, så jeg fik latterkrampe. Jeg for-

gen vægt

søgte at lade være med at se på lærredet, men grinede alligevel, så jeg blev helt dårlig. Det var for længe siden, jeg sidst havde set uskyldig morskab, så jeg var helt slået ud.

JEG GRÆD OG GRÆD

Anden gang var en russisk spillefilm om erobringen af de tyske områder. Der var en scene, hvor man så russiske tanks vælte en barrikade i en gammel byport og køre ind i byen. Jeg siger det som det er: Jeg græd ved denne genoplevelse af vor egen befrielse, græd og græd midt i biografen ude af stand til at beherske mig.

Kort efter hjemkomsten blev jeg indkaldt til en lægeundersøgelse af tidligere kz-fanger. Det var nu mere et interview end en undersøgelse, og det gennemførtes af unge lægestuderende. Jeg blev spurgt om alt muligt og svarede efter bedste overbevisning. Jeg fortalte således om den første dag efter befrielsen, hvor noget henkogt æblemos og mælk, som vi havde fundet i en forladt bondegård løb direkte igennem mig på tyve minutter. Overbærende kiggede den studerende på mig og sagde, at det ikke kunne lade sig gøre, eftersom det tog flere timer for føden at passere gennem fordøjelsessystemet. Jeg holdt på mit, men han ville ikke tro på mig, hvorpå jeg blev sur og spurgte ham, hvad hele undersøgelsen skulle være godt for, hvis man alligevel ikke troede på, hvad jeg sagde.

Sidst skulle vi udfylde et skema og skulle bl.a. skrive, med hvilke følelser vi så situationen efter at være kommet hjem. Jeg skrev, at jeg ganske enkelt ønskede alt muligt ondt over dem, der var skyld i mine og mine kammeraters lidelser og fleres død. Og det mener jeg for øvrigt endnu. Der gik mange år, før jeg fik kendskab til Paul Thygesens forskning om kz-syndromet og dermed en forklaring til såvel min optræden straks efter hjemkomsten som mine reaktioner siden da. For én ting er sikker: Byretsdommer Arthur Andersens hånlige bemærkning, da jeg klagede over hans interneeringskendelse til Højesteret. "Nå ja, det gør de alle sammen", blev for mig indledningen til en total forandring af resten af mit liv.

Hvem kender til Gestapohåndbogen?

af *Sven Arvid Birkeland*
læge, dr.med. seniorforsker, RCT

Under den tidligere redaktør havde jeg i foråret en notits i Modstandskampen om mit projekt: »Taget af tyskerne«.

Jeg fik på baggrund heraf en del henvendelser fra modstandsfolk, der atter har henvist til andre, således at jeg nu har kontakt med næsten 150 familier, af hvilke jeg har interviewet en stor del.

Projektet drejede sig om den beskrivelse. »Taget af tyskerne«. Tysk tortur af danske modstandsfolk under Besættelsen med en 60 års opfølgning af de psykiske langtidsfølger gennem tre generationer, som jeg arbejder med.

FUNDET 1335 TILFÆLDE AF TORTUR

Projektet har nu varet det første ud af planlagte tre år. Jeg har fået fuldstændig adgang til alle relevante arkiver. Jeg har gennemgået talrige retssager, og derunder identificeret foreløbig 1335 tilfælde af tortur samt en lang række bødler. Jeg er i gang med inter-

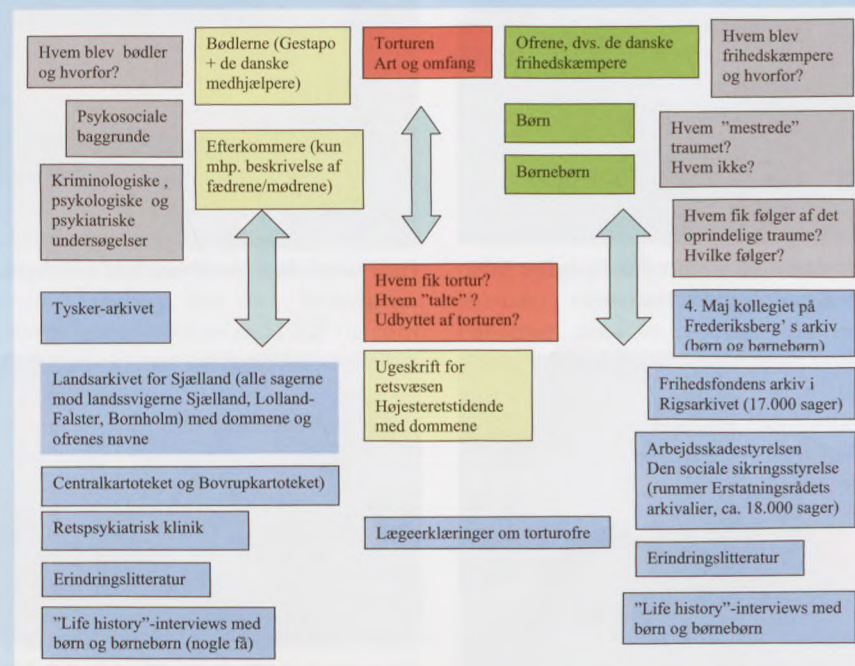
views af modstandsfolk, der blev arresteret og oftest også fik tortur og blev deporteret, samt deres børn og børnebørn. I nogle tilfælde er det enkerne efter nu døde modstandsfolk, som jeg får hjælp af. Det er foreløbigt lykkedes at identificere ca. 150 familier, men jeg modtager meget gerne oplysninger om flere.

Det må også gerne være fra enker eller børn, hvis forældre nu er døde. Henvendelse kan ske til mig på adressen:

S.A.Birkeland,
Goldschmidtsvænget 9 C,
5230 Odense M,
telefon 66.14.31.71,
e-mail: S.A.Birkeland@Birkeland.dk

GESTAPOHÅNDBOGEN

Undervejs i projektet er jeg flere gange stødt på henvisninger til eksistensen af en Gestapo håndbog i tortur med mange billeder. Den skulle bl.a. være fundet på Politigården, og da Lorenzen bandens sommerhus i Asserbo blev stormet. Jeg ville være taknemmelig, om nogen kunne lede mig på sporet af en sådan bog, idet alle anstrengelser indtil nu har været forgæves.

Uddrag fra Birkelands projekt.

Aktivt efterår for Randersforening

Af Karen Fogh Andersen, kasserer

Selvom vi nærmer os jul, skal der også være plads til omtale af den lille sommerudflugt, som Gestapofangerne i Randers holdt søndag den 8. august. Vi blev hentet af Centrum Turist på Randers Rutebilstation og kørte ad små veje til Hjarbæk kro, hvor vi spiste os overmætte i stegte ål med stuvende kartofler. Så gik turen videre over Virksundbroen og ad småveje til nedkastningsstedet nær Madum sø, hvor vi lagde foreningens krans ved mindestenene over Niels Erik Vangsted og Poul Edwin Kjær Sørensen. Vor fane blev sænket, mens vi sang Altid frejdig.

Så kørte vi til Rebild Bakker, hvor vi fik kaffe. Vi gik op til mindestenen ved Rebild Nationalpark rejst over 69 allierede flyvere. Her blev også lagt en krans, fanen sænket og vi sang Altid frejdig. Så gik turen hjem til Randers. Som sædvanlig en meget hyggelig tur. Den 13 august kørte to biler til stævne i Frøslev, hvor vi lagde krans ved mindestenen og buketter ved Gendarmmuren og monumentet i Harrisle.

Den 29. august var vi på kransetur til Hornslet og videre til Estruplund, hvor vi på Nordre Kirkegård lagde krans i

mindelunden, ved mindepladen og sergent S.A.Andersen, der faldt i kamp den 29. august 1943. Turen fortsatte til Hvidsten, hvor vi lagde krans i mindelunden. Også her sang vi Altid frejdig og fanen

blev sænket. Vi sluttede af med kaffe på Hvidsten kro. Den 8. december samledes vi igen til julefrokost på Hvidsten kro. Vi lagde krans på Nordre kirkegård og ved mindestenen.

Grete Karstensen lægger krans i Frøslev

Fanebærer Aage Andersen ved mindesmærket i Harrisle

Mindepladen på Nordre Kirkegård og formand Frode Greve Rasmussen

Mindelunden på Nordre Kirkegård

Monumentet i Hornslet. Formand Frode Greve Rasmussen og en hjemmeværnsmand

Turen til Hjarbæk Kro og Himmelbjerget

Ved Anni Mørk.
Sendes til Dagmar Mørk Jensen,
Dammes Teglgård 20, 1.th.
6200 Aabenraa
Telefon og fax 74 62 71 14

75 år

7. februar
Else Lizier,
Tårnvej 20,
2610 Rødovre

80 år

26. februar
Edmund Petersen,
Fredensvej 19,
4220 Kørsør

20. september
Mary Holm,
Sædding Strandvejen 26,
6700 Esbjerg

85 år

22. december
Rita Jørgensen,
Tjørnehaven 30,
5240 Odense NØ

21. februar
Erik Jørgensen,
Tjørneengen 3,
2791 Dragør

24. marts
Geert Andersen
medlemsnr 1163

21. maj
Hans L Jørgensen,
Rørdumvej 10,
5600 Fåborg

Tillykke med udnævnelsen

Den 31.oktober 2005 blev formand for Landsforeningen af KZ-fanger fra Neuengamme, Helge Hans Hansen udnævnt til Ridder af Dannebrogordenen.

Det er med stor glæde vi har erfaret, at Helge er blevet Ridder af Dannebrog. Dronningen har hædret ham for hans mangeårige arbejde i foreningen, dels som bestyrelsesmedlem og de sidste 16 år som formand, hvor hans initiativ, utrættelighed, klare meninger og store arbejdsindsats gennem årene har fulgt foreningens formål op. Han har arrangeret mange vellykkede Pilgrimsture til Neuengammelejren og udekommendoer i hele Nordtyskland under mottoet: "I skal aldrig blive glemt". Han har haft hjertet med i arbejdet og har givet sig tid til at kontakte medlemmer, når der var

sygdom eller problemer. Han har i de seneste år gjort en stor indsats for at hjælpe og rådgive medlemmer og enker i erstatningsansøgninger.

Tillykke.

På Neuengammeforeningens vegne
HVS

Nekrolog

KZ-fange Georg Schlätzer er ikke mere

Vi har mistet en god og højt begavet fangekammerat, der har gjort sig gældende på mange områder.

Bl.a. i forbindelse med bygningen af Bernadottegården. Han kom til Dalum ved Meppen for at grave skyttegrave og var levende optaget af at gøre opmærksom på, hvad tyskerne havde gjort mod menneskeheden. Alligevel var hans store forbillede Carl von Ossietzky, der blev Nobelpris-modtager mens han sad i KZ, og som ligger begravet på fangekirkegården i Esterwegen.

Sammen med fangekammerater besøgte Georg flere gange hans grav, ligesom han sammen med de studerende ved Oldenburg Universitet demonstrerede for at dette måtte bære Carl v. Ossietzky's navn. Ved den lejlighed holdt Georg en tale, der fik studenterne til at komme med klapsalver, så taget på Auditoriet truede

med at løfte sig. Universitetet fik Ossietzky's navn.

Senere demonstrerede jeg sammen med Georg på Domhuset i Hamburg, hvor der var rejst sag mod tyske embedsmænd i h.t. loven om Berufsverbot. Det gjorde indtryk og flere klarede frisag.

Civil blev Georg i kraft af sin uddannelse valgt til sammen med den chilenske regering at genbeplante Påskeøen med et resultat, der har gjort ham kendt i internationale fagredse. Således blev han bl.a. af Fl. Juncker udsendt til Sydamerika og Ildlandet, for at indsamle frø til senere udplantning. Hans fingeraftryk ses tydeligt i form af beplantning i de gamle brunkulslejer ved Herning. Vi har mistet en god og fremsynet kammerat. Æret være hans minde!

Hans Bøjlund.

Returneres ved varig
adresseændring til:
Dagmar Mørk Jensen
Damms Teglgård 20, 1 th
6200 Aabenraa

Emmy Reitof
Knolden 102
4000 Roskilde

ADRESSELISTE

ERHVERVSHÆMMEDE FRA FRIHEDSKAMPEN

Esbjerg afd.: Fmd.: Gerth Andersen,
Højtoftevej 2, 6700 Esbjerg, tlf. 75 13 28 40.
Kontor: Gammel Fritidscenter,
Grønnevangsvej (ved Østerbycentret),
6700 Esbjerg. Åbent hver onsdag 14-17.

Odense afd.: Fmd.: Henry Jensen,
Strynøgade 14, 5000 Odense C, tlf. 65 90 32 02
Kass.: Alfred Andersen, Bregnevej 7,
5220 Odense SØ, tlf. 66 11 58 69.

Omegnsafdelingen.:

Fmd.: Eigil Skov Jørgensen, Strandvej 35,
Kulhus, 3630 Jægerspris, tlf. 47 53 02 48,
giro 8011788, sociale sager v/Hans Otte,
Smakkegårdsvej 165, 2820 Gentofte,
tlf./fax 39 65 59 07.

Sjællands afd.:

Fmd.: Mogens Henrik Nielsen, Nystedvej 14,
Veddelev, 4000 Roskilde, tlf. 46 75 77 13
Kass.: Harry Henriksen, Sennepsmarken 11,
3000 Espergærde

Sydfyns afd.: Fmd.: Ole Martinussen,
Bruuns Alle 20, 5700 Svendborg, tlf. 62 21 40 48

Sydøstjysk afd.: Fmd.: Kaj Eilertsen,
Chr. VII Vej 14, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 22 90.

Kasserer: Birgit Lund,
Skovparken 76 B, 6000 Kolding,
tlf. 75 53 73 53.

Kontor: Vendersgade 28
Åbent tirsdag 14-16

Århus afd.:

Kontaktperson: Bruno Bøtke,
Palludan-Møllers Vej 63,2 TH
8210 Århus V
tlf. 86 10 28 48

ALLIEREDE KRIGSSEJLERES VETERANFORENING

Fmd.: Else Lizier, Tårnvej 20, 2610 Rødovre,
tlf. 36 70 03 68
Kass.: Erik Qvist, Udsigten 16, 4220 Korsør,
tlf. 58 37 78 06

DACHAU-KLUBBEN

Fmd.: John Nielsen, Margrethesvej 28, Ejby,
4070 Kirke Hyllinge, tlf. 46 40 50 87
Giro: 87 446 867

FORENINGEN AF GESTAPOFANGER FRA BESÆTTELSEN

Fmd.: Jørn Jensen, Parkallé 261, 2605 Brøndby,
tlf. 43 96 35 18
Kass.: Sallé Fischermann, Toftekærsvvej 28 C,
2820 Gentofte, tlf. 39 65 89 90

FRIHEDSKAMPENS VETERANER

Fmd.: Jørgen H. Barfod,
Ved Fortunen 10, 2800 Kgs. Lyngby,
tlf. 45 87 22 54.
Næstfmd.: Eigil Skov Jørgensen (Foss),
Strandvej 35, Kulhuse, 3630 Jægerspris,
tlf. 47 53 02 48.
Kasserer: Bent Nielsen,
Strandjægervej 78, 2791 Dragør,
tlf. 32 53 07 16.

GESTAPOFANGERNE RANDERS

Fmd.: Frode Greve Rasmussen,
Lyngdalvej 18, 8500 Grenå, tlf. 86 30 90 76
Kass.: Karen Andersen, Gadevænget 1, 8900
Randers, tlf. 86 43 85 86, giro 663 8961

HANNOVER-STÖCKEN

Fmd.: Peter Møller Madsen, H.H. Kochsvej 4,
Blok 2, værl. 240, 4000 Roskilde, tlf. 36 16 60 98
Kass.: Carl Adolf Sørensen, Egernevej 24,
8270 Højbjerg, tlf. 86 27 23 47

HORSERØD STUTTHOF-FORENINGEN

Fmd.: Anton Nielsen,
Møllevej 17, 3650 Ølstykke, tlf. 47 17 90 69
Kass.: Bodil Enoch, Brøndbyøster Torv 51 5.th.,
2605 Brøndby, tlf. 36 75 45 94

KRIGSSEJLERGRUPPEN 1939-1945

Bent Ørberg og Bjørge Vitnes,
Torvegade 64, 3. & 4. tv., 1400 Kbh. K,
tlf. 32 95 22 06/32 95 55 04

VENNEKREDSEN I DANMARK

for KZ Neungamme
Fmd. Helle Sørensen
Dalstrøget 22, 4340 Tølløse. Tlf. 5918 6689

Kass: Cornelius Olsen, Gammelgårds Alle 111,
2665 Vallensbæk Strand, tlf. 4354 7836
Giro 807.3481

SACHSENHAUSEN-FORENINGEN

Fmd.: Peder Søegård, Reedtzholmvej 114,
4736 Karrebæksminde, tlf./fax 55 44 10 32
E-post: pse17@dadlnet.dk

THERESIENSTADT-FORENINGEN

Fmd.: Birgit Krasnik Fischermann, Gl. Vartov
Vej 29, 2. tv., 2900 Hellerup, tlf. 39 62 83 55
Kass.: Michael Fingeret, Herman Triers Plads 2,
1631 Kbh. V, tlf. 35 37 11 21

FORH. KONTORCHEF I FRIHEDSFONDEN

Anna-Lise Clausen, Præstefælledvej 67,
2770 Kastrup, tlf. 32 51 50 13

ARBEJDSKADESTYRELSEN

Æbeløgade 1, Postboks 3000, 2100 Kbh. Ø,
tlf. 39 17 77 00, fax 39 17 77 11

AMICALE INTERNATIONALE DE NEUENGAMME (AIN)

Vicepræsident Ernst Nielsen,
Sofielunden 14, 2600 Glostrup

FÉDÉRATION INTERNATIONALE DES RÉSISTANTS, DANMARK (FIR)

Anton Nielsen, Møllevej 17,
3650 Ølstykke, tlf. 47 17 90 69

BERNADOTTEGÅRDEN

Bernadottégården 94, 9560 Hadsund,
tlf. 96 53 13 50

BERNADOTTEGÅRDEN

H.H. Kochsvej 4, Himmelev, 4000 Roskilde,
tlf. 46 31 60 00

MINDELUNDEN RYVANGEN

Tuborgvej 33, 2900 Hellerup, tlf. 39 62 14 67.

BANGSBO MUSEUM

9900 Frederikshavn, tlf. 98 42 31 11.

FRIHEDSMUSEET

Churchillparken 7, 1263 København,
tlf. 33 13 77 14.

MUSEET FOR FRØSLEVLEJREN

Lejrvejen 83, Frøslev, 6330 Padborg,
tlf. 74 67 65 57.

MUSEET PÅ KOLDINGHUS

Postboks 91, 6000 Kolding, tlf. 76 33 81 99.
Åbent kl. 10-17.

HORSERØDLEJRENS MUSEUM

Esrupvej 367, 3000 Helsingør. Åbent søndag,
tirsdag og torsdag kl. 11-15.

BESÆTTELSESMUSEET I ÅRHUS 1940-45

Mathilde Fibigers Have 2 (v/ Domkirken)
8000 Århus C, tlf. 86 18 42 77, fax 86 18 42 83
Fond reg. nr.: 12844

HISTORISK SAMLING FRA

BESÆTTELSESTIDEN,
Niels Bohrs Alle 9, 6700 Esbjerg

FERIEMULIGHEDER:

Anholt: Ejers af De Erhvervshæmmede.
12 senge. Adresse: 4. Maj-huset, 8582 Anholt by.
Henvendelse til Birthe Fuglsang,
Strandbakkevej 28, 8250 Egå, tlf. 86 22 40 46.
Ansøgning om ophold i højsæsonen skriftligt
?senest den 1. februar.